Grundarsteinur

GRANSKING

Innihaldsyvirlit

Aðalmál 53
Inngangur 53
Samandráttur 53
Partmál 54
Bygnaður 54
Frammarlaga raðfest øki 58
Fígging og úrtøka 60

Aðalmál

Í gransking, menning og nýskapan eru Føroyar millum fremstu lond í heiminum. Í sambandi við at granska matframleiðslu úr havinum eru vit á odda. Viðurskiftini millum tað almenna og vinnuna eru samskipað við atliti at raðfestingum. Karmarnir tryggja, at gransking, menning og nýskapan fáa bestu kor at virka undir. Fíggjarliga tilfeingið er stigvíst økt, og í 2015 er tað í minsta lagi 3% av bruttotjóðarúrtøkuni

Inngangur

Skal samfelagið standa seg í kappingini við onnur samfeløg, er neyðugt at gera nógv meiri við vitanarframleiðslu.

Tað er neyðugt at leggja megindentin á nýggja vitanarframleiðslu um lívið í havinum og á at gagnnýta havið til fyrimunar fyri land og fólk.

Skal gransking og menning í Føroyum mennast mundandi í bræði, er neyðugt at seta nógvan pening av á fíggjarlógini. Tikið verður undir við OECD-tilmælum um, at vit eiga at nýta 3% av bruttotjóðarúrtøkuni ella einar 300 milliónir krónur árliga til gransking og menning. Mett verður, at av hesum mugu tær 200 milliónirnar játtast á fíggjarlógini. Av tí at hetta er lutfalsliga stórur partur av fíggjarlógini, er neyðugt at gera ein serligan bygnað til tess at tryggja, at henda serliga játtan til gransking, menning og nýskapan verður nýtt á skilabesta hátt.

Vísindaráðið, undir forsæti av løgmanni og annars mannað við landsstýrismonnum og umboðum fyri partarnar á arbeiðsmarknaðinum, hevur strategisku leiðsluna av granskingarpolitikkinum.

Ein sjálvsognarstovnur verður settur á stovn at umsita granskingarjáttanina. Hesin stovnur verður skipaður við einum stýri og eini stjórn, sum sær til hjálpar hevur eina fyrisiting, ið m.a. hevur serligan førleika at hjálpa granskarum í samskiftinum við útlendskar fíggjarkeldur.

Treytin fyri at fáa granskingarpening frá tí strategisku granskingarjáttanini er, at virksemið verður framt innan fyri stovnsins karmar og ásetingar.

Lærdi háskúlin er ein týðandi partur av hesum sjálvsognarstovni, og tað sama er granskingarlundin, sum er í umbúna. Allir aðrir almennir stovnar og eginvirki, sum ætla at gera gransking við peningi frá strategisku játtanini, fáa eitt fyribils tilknýti, sum svarar til granskingarætlanina.

Samandráttur

Føroyar eru og skulu halda fram við at vera eitt gott land at búgva í. Alheimsgerðin ber í sær, at heimurin verður minni, og tað hevur nýggjar møguleikar við sær. Fyri at menna Føroyar og fyri at fáa okkara unga, vælútbúna fólk at støðast her á landi, skulu vit fegnast um, vera opin fyri og troyta teir nógvu møguleikar, sum alheimsgerðin gevur – møguleikar fyri at økja um vælferðina og møguleikar fyri at bjóða fólki okkara betri arbeiði.

Vitan og nýhugsan eru lykilin til at troyta nógvu møguleikarnar av alheimsgerðini. Tí skulu vit seta okkum sum

mál at hava útbúgvingar í heimsflokki og at vera á odda alheimsliga á nøkrum granskingarøkjum.

Vit hava soleiðis bestu kor, sum hugsast kunnu at menna okkara land: Alheimsgerð við nógvum, nýggjum møguleikum og eitt vælútbúgvið fólk, merkt av nýhugsan og virkisfýsni til at troyta hesar møguleikar. Gransking við hægri útbúgvingum skal skapa haldgóða menning og nýskapan og skal vera við til at varðveita Føroyar sum eitt gott land at búgva í. Granskingin verður skipað soleiðis, at hon verður so áhugaverd, at hon dregur til sín fremstu granskarar.

Í 2015 nýta vit í minsta lagi 3% av BTÚ til gransking og menning eins og onnur framkomin lond. Gransking og menning skulu skipast í *ein* bygnað, soleiðis at vit fáa skapað eitt magnandi, livandi og kveikjandi granskingarumhvørvi við eini sterkari fyrisiting, sum kann veita granskarum neyðuga ráðgeving og leiðbeining.

Í sambandi við at granskað verður í matframleiðslu úr havinum skulu Føroyar gerast fremstar í heiminum. Onnur granskingarøki, sum skulu raðfestast høgt, eru ílegutøkni, mentan og kunningar- og samskiftistøkni (KST).

Fyri at seta ferð á granskingina verða serligar skatta- og stuðulsskipanir gjørdar tey fyrstu árini fyri vælskikkaðar, útlendskar granskarar, sum skulu vera við til at gera Føroyar sjónligar sum granskingarøki.

Partmál

Fyri gransking, menning og nýskapan hevur strategibólkurin orðað partmál um:

- Bygnað
- Frammarlaga raðfest øki
- Fígging og úrtøku

Bygnaður

Øll gransking og hægri útbúgving eru skipað í ein bygnað. Bygnaðurin gevur granskarum eitt kveikjandi og magnandi umhvørvi og hevur støðugar, dygdargóðar og tryggar fyrisitingarligar, starvsligar og verkligar karmar

Soleiðis røkka vit málinum

Skipaður verður ein bygnaður, sum tryggjar starvsligar og verkligar karmar fyri granskarar o.o. Bygnaðurin er skipaður við eini hugsjónarligari eind (Vísindaráðnum), eini fyriskipanarligari eind (sjálvsognarstovninum fyri útbúgving og gransking), og eini vinnuræzttaðari, fakligari eind (sektorgransking, vinnugransking o.a.), sí mynd 7.

Partur av hesum bygnaði fevnir eisini um hægri útbúgving, við tað at gransking og hægri útbúgving her verða samskipað.

Fyri at menna eitt sterkt granskingarumhvørvi og fyri at gagnnýta stórrakstrarfyrimunirnar skal granskingin savnast í eitt frøðiliga sterkt umhvørvi við eini góðari granskingarleiðslu. Tey bestu úrslitini fáast í granskingarbólkum. Umráðandi er, at altjóða luttøka merkir umhvørvið.

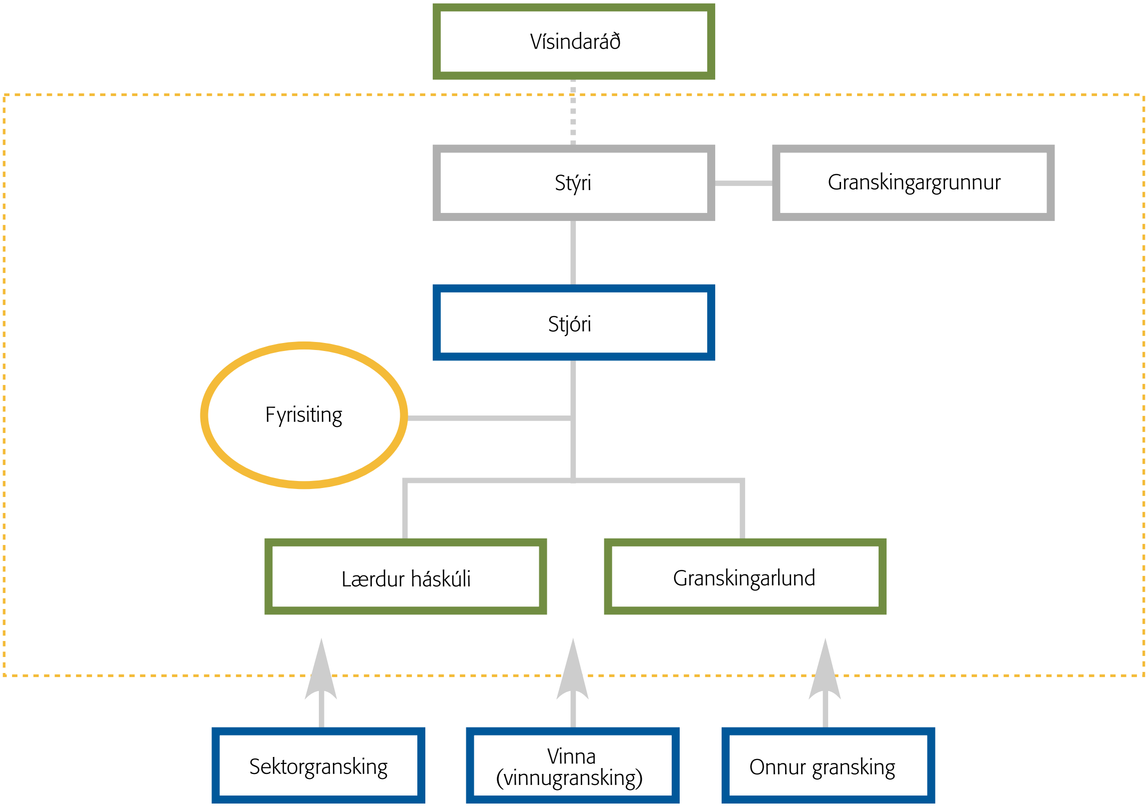

Mynd 7: Bygnaðarligt yvirlit yvir gransking og hægri útbúgving

Fyriskipanarliga eindin skal tryggja skapandi/mennandi umhvørvi og góðar umstøður hjá øllum granskarum at virka í, og góðar umstøður at skapa netverk og knýta sambond við vinnuna o.o. Øll viðurskifti viðvíkjandi gransking fara fram her, eitt nú fyrisiting, roknskapur, løgfrøði, starvslig viðurskifti o.a. Eisini er umráðandi, at undirstøðukervið (t.e. høli, tól, dátugrunnar, bókasøvn o.a.) fyri gransking er gott. Nýggja skipanin leggur upp til, at granskarar, sum eru knýttir at einum almennum stovni ella eginvirki, sjálvir kunnu gera av, um teir vilja halda fram á stovninum/í virkinum, ella um teir vilja vera partur av nýggja umhvørvinum.

Hægri lærustovnar fáa eitt hóskandi tal av ph.d.-námsstyrkum á hvørjum ári fyri at tryggja, at nóg stór tilgongd verður av nýggjum fólki, og at frøðiliga menningin verður nóg dygg. Vinnuligar ph.d.-verkætlanir og aðrar vinnuligar verkætlanir kunna fáa almennan stuðul. Vísindalig gransking krevur serligar granskingarútbúgvingar sum eitt nú ph.d., og harumframt eru talentrøkt og fokus á granskingarleið týðandi fortreytir fyri menning av góðum granskingarumhvørvi.

Bygnaðurin skal vera við til at skapa góðar karmar fyri gransking, menning og nýskapan hjá vinnuni. Fleiri fólk

við hægri útbúgvingum skulu vera við til at styrkja gransking, menning og nýskapan í vinnuni. Gott samstarv verður millum granskingarstovnar og vinnuna. Vinnan skal hava góðar møguleikar fyri at taka lut í alment fíggjaðari gransking, herímillum eisini granskingarskráum hjá ES og aðrari altjóðagransking.

Nýskapan kann fremjast gjøgnum samstarv millum vinnu og vísindafólk á virkjum, granskingarstovnum og hægri lærustovnum innan- og uttanlands. Hægri lærustovnar skulu í menningarætlanum sínum seta sær mál um at skipa styttri, granskingargrundaðar eftirútbúgvingar til vinnuna.

Sjálvsognarstovnurin fyri útbúgving og gransking – fyriskipanarlig eind

Niðanfyri er ein stutt frágreiðing um hvørt lið í bygnaðinum í nýggja sjálvsognarstovninum, sí mynd 7.

Vísindaráðið: Orðar yvirskipaða granskingarpolitikkin við eini felags hugsjón, sum fevnir um gransking, menning og nýskapan. Vísindaráðið heldur fram í tí líki, sum tað er í dag við løgmanni sum formanni, landsstýrismanninum í granskingarmálum sum næstformanni, landsstýrismonnunum í ávikavist vinnumálum, innlendismálum, fíggjarmálum, fiskivinnumálum og heilsumálum sum umboðum, og harumframt við umboðum fyri Føroya Arbeiðsgevarafelag, løntakarafeløgini, Fróðskaparsetrið og sektorgranskingarstovnarnar.

Sjálvsognarstovnurin fyri útbúgving og gransking: Bygnaðurin innan fyri brotstrikurnar verður skipaður sum sjálvsognarstovnur við viðtøkum, har reglur og karmar eru ásett.

Stýrið: Er evsti myndugleiki og hevur ábyrgdina av virkseminum í síni heild. Stýrið er sett saman við fólki, ið hevur førleika eftir teimum uppgávum, sum tað skal útinna, og tað setur og loysir úr starvi stjóran, sum verður áramálssettur.

Stýrið hevur ábyrgd av at gera langtíðarætlanir við støði í teimum uppgávum og endamálum, sum eru ásett fyri stovnin. Stýrið er eisini hugsjónarskapandi og skal viðgera øll mál, ið hava størri týdning.

Stýrið umsitur granskingargrunnin og tekur endaliga støðu til, hvørjar umsóknir verða stuðlaðar, tá ið mett hevur verið um tær vísindaliga.

Granskingargrunnurin: Er grunnur, ið fær árliga játtan á løgtingsfíggjarlógini. Granskingargrunnurin stuðlar gransking, ið lýkur hægstu altjóðakrøv. Játtanin kann flytast millum ár, og stuðulin kann gjaldast, sum hóskar best til viðkomandi granskingarverkætlan.

Stjórin: Hevur yvirskipaðu ábyrgdina mótvegis stýrinum. Stjórin skal tryggja, at økini gransking og hægri útbúgving verða fyrisitin og útint sambært teimum mannagongdum og ásetingum, sum stýrið hevur stungið út í kortið. Stjórin setir og loysir úr starvi rektaran fyri lærda háskúlan og leiðaran fyri granskingarlundina, sum báðir verða áramálssettir.

Stjórin skal ráðgeva stýrinum í granskingar- og útbúgvingarpolitiskum spurningum. Stjórin skal fylgja við menningini í føroyskari og millumtjóða gransking – og hann skal gera kanningar og uppskot undan støðutakan stýrisins. Stjórin skal ráðgeva í spurningum um, hvussu granskingin kann gerast gagnlig fyri samfelagið – bæði á almenna og privata økinum. Hann skal ráðgeva, tá granskingarlóggáva verður fyrireikað og skipað, skal taka stig til uppskot um, hvussu tíðarbærir granskingarpolitiskir spurningar og evni skulu loysast, skal ráðgeva, tá granskingarúrslit og útbúgving av granskarum skal gagnnýtast, og hann skal ráðgeva og vera stýrinum til hjálpar í arbeiðinum at orða langtíðarætlanir. Stjórin er skrivari hjá stýrinum.

Fyrisitingin: Samskipar fyrisitingarliga, fíggjarliga og løgfrøðiliga arbeiðið í allari skipanini. Eisini hevur fyrisitingin sum uppgávu at vera granskarum til hjálpar í teirra fyrisitingarligu uppgávum, so at teir kunnu leggja alla sína orku í granskingina. Fyrisitingin skal leiðbeina og ráðgeva granskarum í granskingarspurningum.

Lærdi háskúlin: Á lærda háskúlanum eru allar tær akademisku útbúgvingarnar, ið altíð eru granskingargrundaðar, staðsettar. Tað merkir, at allar útbúgvingar, sum eru á bachelorstigi ella hægri, verða savnaðar har. Rektarin fyri lærda háskúlan hevur ábyrgdina av skúlanum mótvegis stjóranum og hevur ábyrgdina av dagligu leiðsluni.

Granskingarlundin: Er ein bygningur, ið skal kunna rúma øllum granskingarvirksemi. Granskingarlundin skal hava eitt virkið granskingarumhvørvi og eitt netverk, sum dregur til sín vitan. Granskingarlundin skal virka sum kveikjari fyri alla gransking. Leiðarin hevur ábyrgdina av granskingarlundini mótvegis stjóranum og hevur ábyrgdina av dagligu leiðsluni.

Sektorgranskingarstovnarnir: Kunnu fremja sína gransking í samstarvi við nýggja bygnaðin. Ein sektorgranskingarstovnur er ein almennur stovnur, sum granskar, miðlar vitan, ráðgevur og hevur myndugleikauppgávur í sambandi við eitt ávíst samfelagsøki.

Vinnan: Fremur sína gransking í samstarvi við ta gransking, sum fer fram í nýggja bygnaðinum.

Onnur gransking: Verður í størst møguligan mun løgd inn í nýggja bygnaðin. Har hetta ikki letur seg gera ella ikki er hóskandi, skal eitt so neyvt samstarv sum møguligt vera við ta gransking og útbúgving, sum fer fram í nýggja bygnaðinum.

Frammarlaga raðfest øki

Granskingarøki, sum eru týðandi fyri samfelagið, og sum serliga góðar fortreytir eru fyri í samfelagnum, eru raðfest soleiðis, at góðska og úrslit koma í fremstu røð

Soleiðis røkka vit málinum

Til tess at verða fremst og nýta tilfeingið á skilabestan hátt er neyðugt at raðfesta ávís granskingarøki. Grundgranskingin verður fyrst og fremst tryggjað við árligum játtanum á løgtingsfíggjarlógini beinleiðis til lærda háskúlan og til sektorgranskingarstovnarnar.

Raðfesta granskingin tekur støði í økjum, har vit hava serligar fyrimunir og drúgvar royndir. Hetta útihýsir tó ikki, at onnur øki enn tey raðfestu kunnu verða granskað.

Vitanarframleiðsla er grundleggjandi og neyðug fyri eitt burðardygt samfelag, og hon skal eggja og menna granskingarspírar í útbúgvingarskipanini. Farið verður miðvíst inn í raðfestu granskingarøkini fyri síðan at menna nýggj øki, soleiðis at samfelagið fær fleiri bein at standa á.

Raðfestu økini skulu lyfta granskingina upp á altjóða stig, samstundis sum onnur øki fáa fyrimun av hesum. Fremst raðfesta økið er matframleiðsla úr havinum, og onnur frammarlaga raðfest øki eru ílegutøkni, mentan og samskiftisførleiki. Onnur granskingarøki, sum stuðla undir hægri vælferð og trivnað, verða eisini stuðlað.

Tann peningur, sum verður avsettur til gransking, menning og nýskapan næstu árini, skal verða nýttur soleiðis, at Føroyar fáa gagnnýtt fyrimunir sínar á raðfestu granskingarøkjunum. Endamálið er, at granskingin kemur í fremstu røð. Á henda hátt verða fortreytir hjá vælútbúnum føroyingum og vælútbúnum fólkum úr øllum heiminum at liva og virka í Føroyum.

Matframleiðsla úr havinum: Matvøruvinnan skal stíga fram sum ein marknaðartillagað, umhvørvisgóð og lønandi vinna. Ein vinna, sum miðvíst troytir tað tilfeingi, sum er tøkt í samfelagnum við atliti at rávøru, tøkni, dygd og førleika.

Fyri at røkka hesum máli er umráðandi at menna granskingarumhvørvið við vísindaligum førleika á altjóða stigi. Frøðiøkini eru fleiri: Náttúrufrøði, búskaparfrøðin, marknaðar- og tilfeingisrøkt.

Framleiðsla av góðum mati krevur samstarv og heildarhugsan í øllum liðum í virðisketuni av grunni í munn.

Skynsom og burðardygg umsiting, gagnnýtsla og virðisøking av náttúrutilfeinginum er treytað av hollari vitan um náttúruna og tey viðurskifti, ið ávirka hana. Gransking er amboðið at fáa hesa vitan til vegar, og avbjóðingarnar eru nógvar og fjøltáttaðar.

Tilfeingið í sjónum skal troytast burðardygt. Fiskastovnarnir í føroyskum sjógvi og alifiskur eru týdningarmiklir partar av grundarlagnum undir vinnuliga virkseminum og útflutninginum.

Í heimshøvunum eru havleiðirnar um Føroyar fjølbroyttar. Havstreymarnir hava stóran týdning fyri lívið í sjónum kring Føroyar og fyri veðurlagið kring allan knøttin.

Nýskapan gevur førleika at nýta tilfeingið til at skapa nýggjar vinnur og fáa størri virðisøking í sambandi við framleiðslu og útflutning. Føroyar kunnu gerast ein áhugaverd royndarstova fyri nýskapand tiltøk.

Fyri at fáa framburð í vinnuni krevst førleiki at menna og tillaga tøkni og framleiðsluhættir. Serligar avbjóðingar liggja á vitanartungum økjum. Ein avgerandi fortreyt er eitt vælvirkandi KT-undirstøðukervi.

Mentan: Holl vitan um mentanararvin er fyritreyt fyri tilvitaðari samfelagsmenning. Mentanararvurin er granskingarevni í hugvísindum.

At rannsaka mentanararvin vísindaliga fevnir um samstarv og samskifti við rørslur og rák í altjóða samfelagnum.

Tjóðskaparligu eyðkennini eru orðað gjøgnum mentanina. Útbúgving á øllum stigum er týðandi táttur í mentanarligu miðlingini, eins og trúarlívið setur dám á mentanina.

Hugvísindalig gransking er sjálvsøgd í eini tíð, tá ið ímyndingarevni og hugaheimur fáa alt størri týdning í vinnuligum høpi.

Frammarlaga raðfest øki	Dømi um undirevni
Matframleiðsla úr havinum	Marknaðarviðurskifti viðv. matvørum, biotøkni, matvørutrygd, framleiðslutøkni, útgerð og framleiðsluskipanum, djóraheilsa, vistskipanin á landleiðunum, umsiting og gagnnýtsla av tilfeinginum í sjónum, veðuragsbroytingar, menning av nýggjum konsepti fyri flutning o.a.
Mentan	Mál, bókmentir, søga, mentanarsøga, samfelagsfrøði, list, námsfrøði, átrúnaður o.a.
Ílegutøkni	Arvagransking, ílegukanningar innan fiskaaling o.a.
Samskiftisførleikar	KST, simultantulkingartøkni, telemedisin o.a.

Mynd 8. Dømi um undirevni á raðfestu granskingarøkjunum.

Kunnleikin til móðurmálið skal mennast við støðugum kanningum og viðgerð. Granskað verður, hvussu tað ber til, at føroyskt finst og mennist. Málið broytist alsamt, tí er neyðugt, at tað altíð verða gjørdar málfrøðiligar rannsóknir av samtíðarmáli og søguligum máli, at bókmentirnar verða viðgjørdar sum listarlig málnýtsla og boðberar um lívs- og heimsfatan. Harafturat mugu mál og bókmentir síggjast í søguligum og samfelagsligum høpi. Nýggj tøkni eigur at verða skapað og ment, so at móðurmálið framvegis kann verða nýtt í gerandis-, yrkis- og vísindahøpi.

Ílegutøkni: Arvaeginleikar verða sum heild granskaðir, bæði hjá fólki og fiski. Við tað at Føroyar hava ligið avbyrgdar og fjarskotnar, er arvfeingi føroyinga rættiliga einsháttað. Tað hevur við sær fyrimunir, tá ið roynt verður at staðfesta, hvar á arvastronginum ávísar sjúkur kunnu hava sín uppruna. Harumframt er heilsuverkið í Føroyum so framkomið, at flestar sjúkur eru væl skrásettar, og í kirkjubókum ber til at síggja ættartræ føroyinga langt aftur. Við hesum eru fortreytirnar til at gera arvagransking í serligan mun til staðar.

Samskiftisførleikar: Kunningar- og samskiftistøkni (KST) er eitt natúrligt menningar-, samskiftis- og nýskapanaramboð. Vitan um KST-loysnir skal økja um nýtsluna av KST í øllum samfelagnum. Brúkarin skal kenna seg tryggan at nýta KST, soleiðis at hon kemur út í hvønn krók í samfelagnum.

KST-gransking verður framd og ment soleiðis, at føroyska samfelagið hevur førleikar at taka ímóti, menna og miðla kunningartøkni á altjóða stigi, samstundis sum hon hevur fyrilit fyri menning av vinnulívinum.

Fígging og úrtøka

Tað almenna fíggjar upp til 2% av BTÚ. Vinnan og aðrir granskingargrunnar fíggja í minsta lagi 1% av BTÚ

Soleiðis røkka vit málinum

Játtanin til gransking, menning og nýskapan verður stigvíst økt, so at hon í 2015 er minst 3% av BTÚ, sí talvu 1. Langtíðarfíggjarætlanir (3-5 ár) verða gjørdar fyri almennu granskingarjáttanirnar. Sett verður í verk ein eftirmetingar- og dygdarskipan, sum skal tryggja, at sum mest fæst burturúr, og at bert granskingarverkætlanir, ið lúka altjóða krøv, fáa stuðul.

Serlig tíðaravmarkað skattaskipan/afturberingarskipan verður sett í verk fyri útlendskar granskarar, og serligir avskrivingarmøguleikar/afturberingarmøguleikar verða veittir fyritøkum í sambandi við vinnugransking. Føroyar skulu gerast partur av rammuskráum hjá ES fyri gransking, eins og karmarnir verða bøttir, so at vit kunnu vera við í øðrum altjóða granskingarvirksemi. Granskingargrunnurin skal veita møguleikar fyri, at stuðul kann verða veittur sum partur av stuðli til altjóða granskingarsamstarv.

Játtan/nýtsla í mió. kr. (í 2006 prísum):

Ár	Tað almenna	Vinna og grunnar	Í alt
2008	100	40	140
2009	125	45	170
2010	140	50	190
2011	150	60	210
2012	160	74	235
2013	180	90	270
2014	200	105	305
2015	225	120	345

Talva 1: Ætlað játtan til gransking og menning 2008-2015

Gransking og menning í Føroyum árið 2003

tús. kr.

Mynd 9: Yvirlit yvir G&M í 2003.
Heimild: Granskingarráð Føroya

Gransking og menning í Føroyum árið 2003

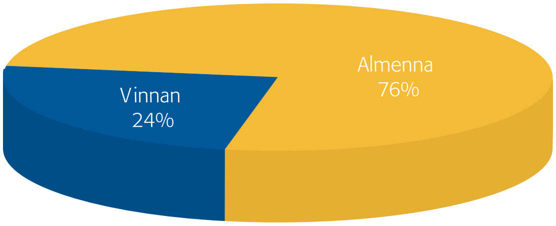

Fígging av gransking og menning í Føroyum árið 2003

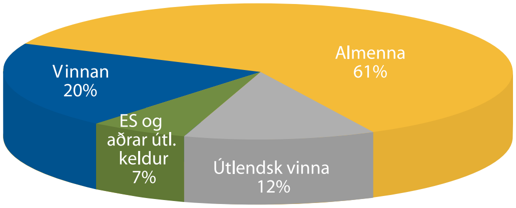

Mynd 10: Fígging til G&M í 2003 (fíggingarkeldur).
Heimild: Granskingarráð Føroya

Granskingarráðið hevur kannað, hvussu nógv varð nýtt til gransking og menning í 2003. Á mynd 9 sæst, at til samans vórðu 84,4 mió. kr. nýttar til gransking og menning. Vinnan nýtti 20,6 mió. kr., og tað almenna nýtti 63,7 mió. kr. Útreiðslurnar til gransking og menning svara til 0,87% av BTÚ í 2003. Á myndini sæst, hvussu prosentbýtið er millum vinnuna og tað almenna.

Sjálvt um tølini eru frá 2003, so er mest sannlíkt, at tann almenni parturin í dag er minkaður, meðan tann privati er øktur nakað. Tí kann roknast við, at útreiðslurnar til gransking og menning í mun til BTÚ í 2006 eru lægri enn í 2003.

Tað er eisini viðkomandi at staðfesta, hvaðani fíggingin til gransking og menning stavar. Sí mynd 10.

Skatta- og afturberingarskipan
»Kickstartpakki« (2008-2012)
Mett verður, at Føroyar í dag eru á einum granskingarstigi, sum svarar til eitt vísital á 30 í mun til okkara grannalond, sum í miðal hava eitt vísital á 100. Skulu Føroyar verða ájavnar við grannalondini og koma framum í 2015, so skulu fleiri og munadygg stig takast.

Fyri at fáa gongd á granskingina og fyri at fáa tað inn aftur, sum Føroyar eru afturúr í mun til tey lond, ið vit bera okkum saman við á hesum øki, er neyðugt, at serligar skipanir verða settar í verk í eitt tíðaravmarkað skeið, t.d. frá 2008 til og við 2012. Hetta er ein av týðandi fortreytunum fyri at tryggja granskingini skjóta og dygga byrjan. Eitt týdningarmikið átak í hesum sambandi er at fáa dugnaligar, útlendskar granskarar higar, so at vit fáa ment eitt gott granskingarumhvørvi. Tað hepnast vanliga væl hjá slíkum granskingarumhvørvum at útvega týðandi uttanhýsisfígging, t.d. frá útlendskum granskingargrunnum. Tað er í slíkum granskingarumhvørvi, at tey bestu úrslitini verða skapað, bæði hvat grundgransking og nýtslugransking viðvíkir.

Tá ið ein slík tíðaravmarkað skipan verður sett í verk, er neyðugt, at hon hevur nøkur greið eyðkenni. Útlendskir granskarar skulu t.d. hava ein ávísan granskingarførleika og skulu kunna prógva, at teir kunnu vinna minst kr. 350.000 um árið á sínum arbeiðsøki. Eru hesar treytir loknar, ber til at fáa tíðaravmarkaðar, fíggjarligar fyrimunir. Hinvegin er neyðugt, at samfelagið t.d. hevur nøktandi bústaðarmøguleikar, barnaansingartilboð, ein altjóða skúla o.a. Vinnan eigur eisini sín part í, at málið um 3% av BTÚ verður nýtt til gransking, menning og nýskapan í 2015. Fyri at eggja vinnuni uppaftur meira at fremja sín part, so stendur henni í boði at vera við í serligum vinnuligum ph.d.-verkætlanum. Við støði í teimum upphæddum, sum vinnan nýtir til gransking, menning og nýskapan, fær hon eisini møguleika at tvífalda sínar avskrivingarútreiðslur í skattaroknskapinum ella eina samsvarandi afturberingarskipan.

Dømi um »kickstartpakka«:

Persónlig eyðkenni

- Útbúgving og granskingarførleiki
- Trygd fyri árligari inntøku (>350 tús. kr.) á viðkomandi arbeiðsøki

Fíggjarligir fyrimunir

- Serlig skatta- ella afturberingarskipan í 3 ár fyri útlendskar granskarar.
- Eftir 3 ára stigvísa tillaging til vanligu skattaskipanina

Sosial og mentanarlig tilboð

- Bústaður
- Barnaansing
- Altjóða skúli

Vinnulig átøk

- Serlig átøk fyri vinnugransking (vinnu-ph.d.)
- Serligar tíðaravmarkaðar avskrivingarmøguleikar ella afturberingarskipan fyri vinnugransking (1:2)

Føroyar gerast partur av rammuskránni hjá ES fyri gransking, eins og bøtt verður um karmarnar, so at vit kunnu vera við í øðrum altjóða granskingarvirksemi.

Úrtøku- og dygdarskipan

Tryggjast skal, at fíggjarliga úrtøkan er so stór, sum til ber, samstundis sum dygdin er í hásæti. Fyri at stuðla undir verða hesi tiltøk sett í verk:

- Allar almennar granskingarjáttanir verða lýstar á heimasíðuni hjá Granskingargrunninum
- G&M-hagtøl verða fingin til vega og kunngjørd annaðhvørt ár og fyri nýskapan fjórðahvørt ár
- OECD-eftirmeting av granskingini verður framd í 2009 og í 2014
- Mál- og avriksstýring verður framd í 2011 í sambandi við allar granskingarjáttanir
- Skipað máting og eftirmeting skal tryggja dygdina
- *Dygdarbarometur:* (t.e. »peer-view« og altjóða, viðurkendir ábendarar, t.d. tal á endurgevingum og útgávuvirksemi)
- *Eftirmeting av størri skráum:* (størri granskingarskráir eiga at verða eftirmettar)
- *Granskingareftirmetingar:* Eftirmetingarhættir verða skipaðir, mentir og savnaðir
- *Avýting:* (benchmarking) Hægri útbúgvingar skulu nýta innan- og uttanhýsis eftirmeting sum lið í tí strategisku ráðleggingini og raðfestingini av granskingini á lærdum háskúlum
- Altjóða krøv skulu setast til granskingarverkætlanir, og kappingin millum almennu granskingarjáttanirnar skal vera so stór, sum til ber

Vísindalig úrslit skulu almannakunngerast í altjóða granskarasamfelagnum. Tað er eins umráðandi, at vísindaligu úrslitini verða miðlað í Føroyum, har tey skulu vera við til at skapa haldgott avgerðargrundarlag hjá Løgtingi, kommunum, vinnu, feløgum og samfelagnum annars.

Raðfestingar

Bygnaður

- Stovnseting av einum bygnaði
- Nýskipan av kørmum fyri gransking, menning og nýskapan hjá vinnuni

Fremst

- Matframleiðsla úr havinum
- Mentan
- Ílegutøkni
- Samskiftisførleikar

Fígging

- Tað almenna fíggjar upp til 2% av BTÚ.
- Vinnan og aðrir granskingargrunnar fíggja í minsta lagi 1% av BTÚ
- Skatta- og afturberingarskipan
- Úrtøku og dygdarskipan

Hesi vóru í strategibólkinum fyri gransking, menning og nýskapan:

Petur Petersen, aðalstjóri, Mentamálaráðið, formaður
Rúna Hilduberg, stjóri, Granskingarráð Føroya
Bergur Poulsen, stjóri, Havsbrún
Malan Marnersdóttir, professari, Fróðskaparsetur Føroya
Pál Weihe, yvirlækni, Deildin fyri arbeiðs- og almannaheilsu
Dánjal Jákup Andreasen, stjóri, Kollafjørð Pelagic
Kristianna S. Jacobsen, fulltrúi, Mentamálaráðið
Eyðbjørn Poulsen, deildarstjóri, Mentamálaráðið, skrivari